

Христос Воскрес!

ЖИТИ У ГАРМОНІЇ З ПРИРОДОЮ!

Вісник

КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА
РЕГІОНАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ГАЗЕТА

№ 1-2 (45-46)
КВІТЕНЬ 2014 р.

Заснована
у 2006 році

Розповсюджується
безкоштовно

ЗІ СВЯТОМ, ШАНОВНІ КОЛЕГИ!

Великдень! Скільки величчя у цьому релігійному святі, яке відзначають християни світу. Воно уособлює собою воскресіння сина Божого Ісуса Христа, відродження усього живого, торжество життя.

Ми, в Україні, святкуємо Воскресіння Христове нішнього року у великому

піднесенні, поштовх якому дали Майдан, героїчний подвиг Небесної Сотні. Він є для нашої незалежної держави новою віхою на шляху до відродження, становлення нової якості життя, справжньої свободи і волі. І нехай це свято ще більше укріпить нас у Вірі, Надії і Любові.

Щиро вітаю Вас, колеги, із цим торжеством торжеств. Бажаю миру і добра нашому Дому. Злагоди, щастя усім Вам і душевного спокою. Добробуту родинам, процвітання державі. Нехай Господь благословить нас на успішні діла. Вагомим доробків Вам у справі примноження багатств природи.

Василь ТЕЛИЧУК,
директор Карпатського
біосферного заповідника.

МІНІСТР ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ АНДРІЙ МОХНИК

Указом Президента України Міністром екології та природних ресурсів України призначено Мохника Андрія Володимировича.

Народився 15 червня 1972 року в смт. Липовець, Липовецького району, Вінницької області. У 1994 році закінчив Київський державний університет будівництва і архітектури, спеціальність – «Промислове та цивільне будівництво», кваліфікація – інженер-будівельник. У 2011 році закінчив Київський національний університет імені Тараса Шевченка, спеціальність – «Правознавство», кваліфікація – юрист.

1994-1995 рр. працював викладачем алгебри і геометрії у школі при оздоровчо-лікувальному центрі Тарара (Гавана, Куба). 1995-1996 рр. – виконроб виробничо-комерційної фірми «Васла». Після цього – інженер Київського НДІ будівельних конструкцій. У 1997-1998 рр. – працював у штабі виборчого блоку «Національний Фронт». 1998-2001 рр. – аспірант кафедри політичних наук Київського національного університету будівництва і архітектури, за спеціальністю «Історія України».

У 2001-2004 рр. – спеціаліст 1-ої категорії, провідний спеціаліст відділу науки Головного управління освіти і науки КМДА. Потім два роки трудився помічником-консультантом народного депутата України О.Я. Тягнибока. 2006-2007 рр. – безробітний, зареєстрований Оболонським районним центром зайнятості, м. Києва. 2007-2008 рр. – аналітик ТОВ «Укрдефенсконсалтинг». 2008-2010 рр. – голова Київської міської організації Всеукраїнського об'єднання «Свобода». З 2010–2012 рр. – заступник голови Всеукраїнського об'єднання «Свобода» з політичних питань. З грудня 2012 року – 27 лютого 2014 року – до дня призначення Міністром екології та природних ресурсів України – народний депутат України, заступник голови фракції ВО «Свобода» у Верховній Раді, голова підкомітету з питань організації та діяльності органів юстиції і виконавчої служби Комітету Верховної Ради України з питань правової політики.

● НАШІ ІНТЕРВ'Ю

Директор Карпатського біосферного заповідника ВАСИЛЬ ТЕЛИЧУК:

ЩО ЗАВАЖАЄ ПРАЦЮВАТИ КРАЩЕ?

– Василю Федоровичу! Сім місяців минуло з тих пір, як ви очолили заповідник. Як працювалося увесь цей період? Що вдалося, а що ні?

– Зізнаюся: не сподівався, що буде легко. Мова йде про специфіку, різноплановість і різновекторність діяльності установи, яку очолюю зараз. У держлісгоспів я твердо знав, що все залежить від мене, людей, яких мені вдалося згуртувати на вирішення завдань. Ми всі кошти заробляли на себе самі, не мали особливих клопотів з фінансуванням потреб. Що зробили, те й використали в рамках запланованого. А в заповіднику, перше, з чим зіткнувся, є криза неплатежів усіх господарських витрат. Крім, звичайно, захищених статей, які фінансуються державою, – зарплати з відрахуваннями та деяких інших. Так, за минулий рік, відповідно до кошторису фінансування, на утримання КБЗ планувалося 15 млн. 282 тис. грн., в т.ч. із загального фонду – 13 млн. 655 тис. З них на зарплату штатних працівників – 9 млн. 760 тис. гривень, що більше від

2012 року на 285,8 тис. грн. На виконання плану природоохоронних заходів повинно було бути спрямовано 343,2 тис. грн. До спеціального фонду планувалися надходження 900 тис. гривень, із яких 300 тис. грн. – на зарплату позаштатних працівників. Інших надходжень передбачалося 374,7 тис. грн.

Аналіз роботи установи показує, що впродовж року нами витрачено коштів менше запланованих обсягів на суму 995,1 тисячі гривень (по загальному фонду – 634 тисячі, по спецфонду – на 182,3, інших – на 178,8 тисяч грн.). Практично, недофінансовано науково-дослідні й з організації моніторингу заходи, рекреаційні, еколого-освітні та зі збереження і відтворення природних комплексів та об'єктів, фауни, а також протипожежні та з охорони території заповідника тощо.

У загальному колектив заробив 974 тис. гривень, найбільше – від реалізації лісопродукції – майже 473 тисячі, від рекреації – 356,4 тис., реалізації продукції підсобного господарства (риби) – 107,2 тис. грн. Найкраще попрацюва-

ли у цьому напрямку Чорногірське ПНДВ, Долина нарцисів, Богдан-Петроське, Петрос-Говерлянське та Кевелівське відділення. До речі, Долина нарцисів та передостаннє відділення усі кошти заробили, реалізуючи рекреаційні заходи. Значна їх частка у Чорногірському та Кевелівському відділеннях. Добрий ужинок маємо й від роботи Музею екології гір. До бюджетів та фондів переказано майже 5 млн. грн.

Слід наголосити, що повністю і, в основному, у визначені строки профінансовано зарплатню. Інші витрати та заходи, які здійснюються через Держказначейство (а в заповіднику всі вони, в т.ч. й із зароблених нами коштів, здійснюються в цей спосіб), оплачені частково. КБЗ неодноразово опинялося у безвиході. Були випадки, коли не було за що придбати бензин, запчастини для автомобілів і техніки, кормів для форелевого господарства. Соромно казати, але й на друкарський папір, інші складники

на стор. 2

Христос Воскрес!

● НАШІ ІНТЕРВ'Ю

Директор Карпатського біосферного заповідника **ВАСИЛЬ ТЕЛИЧУК**:

ЩО ЗАВАЖАЄ ПРАЦЮВАТИ КРАЩЕ?

на 1-йстор.

для комп'ютерів і деякі інші, ми не могли оплатити. На кінець року ми мали несплачені борги в сумі понад 500 тисяч гривень. І це в той час, коли на рахунок в банківській установі ми мали майже 650 тис. грн. загального фонду. Саме таку суму, як не використану, повернено державі. Вважаю такий підхід нічим не виправданим, він лише шкодить справі. На жаль, від причин, які не залежать від установи, не вдалося використати заплановані кошти на розроблення проекту землеустрою щодо відведення у постійне користування заповіднику земельних ділянок, закріплення їх межовими знаками та отримання держакта на право постійного користування ними.

– А як буде у 2014 році? Адже заповідник має широкую програму різних заходів.

– Так, завданням першочергової ваги вважається долучення заповідника до реалізації державної програми облаштування населених пунктів, які знаходяться у зоні розташування Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», що здійснюється за відомим розпорядженням Президента України. А ще – слід поглиблювати співпрацю з територіальними громадами через роботу координаційної ради, засідання НТР тощо.

Проблемою, яку слід негайно вирішити на рівні Міністерства екології та природних ресурсів України, є наведення порядку із затвердженням у необхідних обсягах лімітів на виділення населенню через установи ПЗФ паливних дров. Зволікання в цьому призводить до напруги і непорозуміння у співпраці з територіальними

громадами, які знаходяться в зоні нашої діяльності.

Наступним завданням КБЗ є будівництво у Квасах Міжнародного науково-дослідного центру букових пралісів, яке повинно розпочатися незабаром. Маємо вкласти кошти у розширення демонстраційного форелерозплідника. Потрібно підтримувати у належному стані і забезпечувати бездоганну роботу екологічних, інформаційно-туристичних центрів, екомаршрутів, їх маркування, поновлення засобів наочності, пропускних пунктів тощо. Великої шкоди завдають шкідники і хвороби лісу, насамперед хвойним насадженням. З ними потрібно боротися як біологічними, так і лісгосподарськими методами. Слід також створити кращі умови для посилення роботи державної служби охорони ПЗФ та поліпшення науково-дослідної.

Для всього цього та інших заходів теж потрібні значні кошти. Крім виділених державою, частину із них ми заробимо. Але як працювати, забезпечувати функціонування заповідника, якщо й далі не буде наведено порядок з фінансуванням установ ПЗФ? Сподіваюся, що події, які відбуваються у країні сьогодні, не вплинуть на фінансову спроможність держави. Наше завдання – безумовно виконати заплановані надходження зароблених установою коштів та інші, визначені положенням про заповідник.

За нагоди, висловлюю подяку працівникам колективу, які допомагали мені під час адаптації, а також тим, хто з розумінням обов'язку, сумлінно ставиться до роботи. А це – переважна більшість людей. З такими кадрами цікаво й легко працювати.

Інтерв'ю взяв
Василь БОЙЧУК.

ПОТРЕБУЄ ПІДТРИМКИ ГРОМАД

Минув майже рік із часу прийняття, підготовленого мною, Доручення Президента України (2 квітня 2013 р.), з питань сталого розвитку та благоустрою гірських населених пунктів Закарпаття, що розташовані в зоні української частини українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

УРЯД СХВАЛИВ ЗАХОДИ

Цей документ група депутатів Закарпатської обласної ради (Володимир Закурений, Михайло Попович та Михайло Цірик), у спеціальному зверненні до Прем'єр Міністра України, схваленому Рахівською районною радою 25 жовтня 2013 року, назвали безпрецедентним для нашого краю. А міністр економічного розвитку і торгівлі України Ігор Прасолов, у зв'язку із схваленням 15 січня ц.р. (замість визначеного Президентом України терміну – 1 жовтня 2013 року), на виконання цього Доручення Кабінетом Міністрів України Плану заходів, з пафосом підкреслив, що «Реалізація Плану заходів забезпечить збереження української частини природного об'єкта (букових пралісів – підкреслено автором) та сприятиме соціально-економічному розвитку регіону, підвищенню міжнародного іміджу України».

Здавалося б, треба радіти. Адже, нарешті, буде забезпечено, як це передбачає доручення Глави Держави, створення до гірських поселень нормальних, у європейському розумінні, автомобільних доріг, буде організовано їх санітарну очистку, зменшиться використання деревини для їх опалення і буде зроблено ще багато іншого для їх розвитку та благоустрою. І місцеве населення зможе реально відчувати, так як це має місце у європейських країнах, вигоду та підтримку держави, за збереження ними унікальних природних цінностей світового значення.

БЕРІМО ПРИКЛАД ІЗ СУСІДІВ

А ходити далеко за позитивними прикладами не треба. Достатньо поглянути на бурхливий розвиток та благоустрій невеликих прикордонних містечок – адміністративних центрів словацьких та польських природоохоронних територій Стакчина та Устшікі Дольні. А яке захоплення викликає активна розбудова дорожньої та комунальної інфраструктури на території сусіднього новоутвореного румунського природного парку «Гори Мараморошину», зокрема в місті Вішеу де Сус, де розміщена його адміністрація!

На цьому фоні, не кажучи вже про наших партнерів із Німеччини, український Рахів, Великий Березний та інші населені пункти, що розташовані в зоні Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, виглядають не те що скромно, а просто жалюгідно.

ПРІОРИТЕТ – РОЗВИТОК ТУРИЗМУ І РЕКРЕАЦІЇ...

І дуже турбує той факт, що маючи не тільки підтримку, але й пряме доручення Глави дер-

жави та Уряду України, окремі чиновники не тільки центральних органів виконавчої влади, але й місцеві керівники, проявляють повне нерозуміння необхідності збереження унікальних природних цінностей Закарпаття. Більше того, постійно декларуючи пріоритетність розвитку туризму і рекреації, вони реально стримують цей процес. Як інакше можна розцінювати необгрунтований зрив Міністерством інфраструктури України виконання Доручення Президента України щодо відновлення залізничного сполучення між містами Києвом та Раховом? На жаль, позиція Закарпатської обласної та Рахівської районних державних адміністрацій звелася тільки до підготовки звернень до центральних органів виконавчої влади. Термін виконання цього завдання минув ще 3 червня 2013 року. А далі що?!

До 31 грудня 2013 року мало бути також вирішено надзвичайно важливе для розвитку туризму питання щодо збирання, складування та утилізації побутових відходів на територіях, прилеглих до української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси та давні букові ліси Німеччини». Знову майже ніякого реагування, крім затвердженого Закарпатською ОДА чергового плану заходів.

...ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ І ЛІСІВ ЗАГАЛОМ

Одним із ключових питань для збереження букових пралісів, як і лісів загалом, є зменшення лісозаготівель, зокрема паливних дров, впровадження альтернативних їм видів палива. Для цього Глава держави доручив Кабінету міністрів України та Закарпатській ОДА забезпечити розроблення та впровадження відповідних пілотних проектів. Для прикладу, надзвичайно актуальним для міста Рахова, через дефіцит паливних дров, є переведення його на електроопалення. Деякі роки тому міська рада

виготовила відповідний проект. Чому б Рахівській РДА не подати його до Закарпатської ОДА та Мінпаливенерго? Тим більше, що жодного пілотного проекту з цього приводу поки що ніхто так і не запропонував.

Дуже дивним є трактування завдань Президента України і щодо здійснення заходів із відновлення зруйнованого переходу через річку Тису та створення необхідної прикордонної інфраструктури на українсько-румунському державному кордоні у селі Ділове нашого району. Дехто хоче, замість створення умов для розвитку депресивних гірських поселень, активізації екологічного туризму, створити черговий «зелений» коридор на кордоні для лісоперевезень в іншому місці.

Сподіваємося, що поглиблене вивчення (перевірки) у 2014 році стану виконання центральними органами виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим та місцевими адміністраціями актів і доручень Президента України, яке проводиться відповідно до розпорядження Президента України від 31 грудня 2013 року № 414/2013-рп, допоможе розв'язати і проблеми збереження букових пралісів Карпат та сталого розвитку і благоустрою прилеглих до них гірських населених пунктів.

Але дуже важливо, щоби процес сталого розвитку та благоустрою гірських населених пунктів Закарпаття був підтриманий самими громадами. Треба розуміти, що ніхто, ні з Києва, ні, тим більше, із Москви чи Брюсселя, не стане прибирати, в широкому розумінні, «сміття» в наших оселях, та проводити їх благоустрій!

Федір ГАМОР,
професор, заслужений
природоохоронець України.

Від редакції.

До публікації цього матеріалу в Україні багато що змінилось у владі і суспільному розвитку (ці зміни обумовлені Майданом, подвигом патріотів Небесної сотні). Сподіваємося, що вони не завадять реалізації програм сталого розвитку Карпатського Єврорегіону, а також пов'язаної із Всесвітньою спадщиною ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини». Адже вони мають позаполітичний глобальний характер.

У Долині нарцисів цвіте білоцвіт весняний

Христос Воскрес!

ЧОМУ ГИНЕ ФОРЕЛЕВЕ ГОСПОДАРСТВО?

В останні роки великими зусиллями, без жодної підтримки держави, на базі руїни колишнього Великобичківського лісокомбінату, в Трибушанському природоохоронному науково-дослідному відділенні Карпатського біосферного заповідника, створено унікальне демонстраційне форелеве дослідне господарство.

Зараз воно складається із 16 басейнів, площею дзеркала води понад дві тисячі квадратних метрів, інкубатора та інформаційно-туристичного центру «Карпатська форель». Тут діє дуже популярний екотуристичний маршрут. До цього живого об'єкта щорічно навідується тисячі туристів із багатьох куточків України та зарубіжжя, які, й особливо міські жителі та дітвора, отримують тут екологічні знання та незабутні враження від спілкування з природою. Господарство сприяє відродженню форелівництва в Українських Карпатах, культивує аборигенні види лососевих риб з метою збереження генофонду рідкісних та зникаючих їх видів в гірських водотоках, вирощує мальків форелі струмковою для зариблення гірських водойм, демонструє

громадськості та зацікавленим господарюючим суб'єктам методи і технології вирощування лососевих риб, як одного з важливих напрямків сталого розвитку гірських територій тощо.

Але, на жаль, в останній час цьому форелерозпліднику загрожує голодна смерть. Через блокування перерахування коштів органами державного казначейства в Закарпатській області заповідник не має можливості закупити навіть корми для відгодовлі наявного поголів'я форелі. Ще із серпня 2013 року заморожено майже 20 тисяч гривень на ці цілі. І якщо терміново не буде відкрито таке фінансування, то загине не тільки форелеве господарство, але й виникне загроза для знищення і багатьох інших унікальних природних цінностей Карпат світового значення.

Адміністрація КБЗ звернулася до голови Закарпатської ОДА Валерія Лунченка, начальника Головного управління державної казначейської служби у Закарпатській області Івана Шолі та Мінприроди України за допомогою у розв'язанні цієї проблеми й не допущення загибелі форелевого дослідного господарства в установі.

Федір ГАМОР.

Від редакції.

Звернення дало позитивний результат: кошти для закупівлі кормів форелевому господарству КБЗ виділено. Однак усі інші витрати, крім зарплатні працівникам, й далі блокуються.

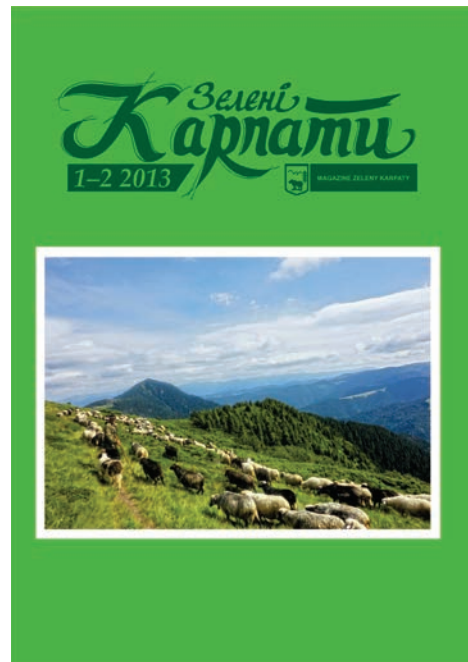
БУКОВІ ПРАЛІСИ НА ПОШТОВИХ МАРКАХ

Цими днями Міністр сільського господарства, навколишнього середовища та захисту прав споживачів німецької Федеральної землі Мекленбург-Передня Померанія доктор Тіль Баххаус, у листі на адресу Карпатського біосферного заповідника повідомив, що в національному парку Мюріц, який

входить до складу українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», для громадськості презентовано нову спеціальну поштову марку «Давні букові ліси Німеччини – Всесвітня природна спадщина ЮНЕСКО».

При цьому міністр слушно зауважує, що «ми маємо і надалі усвідомлювати нашу спільну відповідальність за Всесвітню природну спадщину ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», аби ми самі та майбутні покоління могли милуватися недоторканими буковими лісами в усій їхній красі та унікальності».

Безумовно, випуск цієї поштової марки не тільки поповнить колекції філателістів, але й буде сприяти популяризації Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. А це одне із основних завдань, яке визначено для урядів держав Конвенції

ЧИТАЧ БУДЕ ЗАДОВОЛЕНИЙ

Побачили світ чергові номери (1-й – 2-й за 2013-й рік) Всеукраїнського екологічного, науково-популярного журналу «Зелені Карпати», виданого Карпатським біосферним заповідником.

Що в ньому запропоновано читачеві? Насамперед, тематику увінчують матеріали, присвячені 45-річчю створення Карпатського державного заповідника та 20-річчю його реорганізації у біосферний резерват, які природоохоронці, науковці, широка громадськість України та зарубіжжя урочисто відзначили наприкінці минулого року (міжнародні науково-практичні конференції у Львові та Рахові, торжества у КБЗ тощо).

Під рубрикою «Екосвіт у подіях» в журналі друкується добірка публікацій про різнопланові події, заходи тощо, які відбулися на території заповідника та за його участі в інших місцях з питань охорони природи.

Злободенно також, наприклад, є стаття доктора біологічних наук, професора, заслуженого природоохоронця України Федора Гамора із Карпатського біосферного заповідника «На шляху до майбутнього, якого ми прагнемо», в якій автор ділиться з читачем думками про реалізацію в Укра-

їні підсумкового документу конференції ООН зі сталого розвитку «Ріо+20: Майбутнє, якого ми прагнемо» (Ріо-де-Жанейро, Бразилія, 20-22 червня 2012 р.). З публікацій дізнаємося про «Збереження біорізноманіття, а не розмови про сталий розвиток», «ВВП чи індекс людського щастя?», «Зелена» чи «синя» економіка?» та ряд інших проблем розвитку нашого суспільства.

Згаданий науковець є автором ряду інших публікацій журналу, зокрема «Український внесок у справу збереження та вивчення букових пралісів Європи». Особливий інтерес викликають наукова праця доктора біологічних наук, професора Інституту ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України м. Київ Світлани Зиман «Букові ліси Європи», а також групи авторів І. Рожка, В. Матвійів та В. Брусак з Львівського національного університету імені І. Франка «На поклик Чорногори...» (подорож географо-екологічними маршрутами), співробітника згаданого закладу М. Рутинського – «Рай літницький і лещатарський» (про Яремчансько-Ворохтянську територіально-рекреаційну систему кінця XIX – першої половини XX століть). Не менш цікаві й наукові розробки О. Гончара «У басейні Дністра» (аналіз гідрологічного режиму) та Ю. Шевчука «Цілющий ковток» (про сучасний стан і проблеми питного водопостачання населення України), Д. Думитраш – «Єврорегіон «Верхній Прут»: геоекологічний аналіз Сучавського повіту Румунії» (усі три автори із Чернівецького НУ ім. Ю. Федьковича).

Науковці заповідника Алла Козурак та Богдан Годованець запропонували в журналі власні наукові публікації «Червона троянда» високогір'я Карпат та «Рідкісні види птахів у букових пралісах Угольки». Під рубрикою «NOTA BENE» поміщено закон України «Про ратифікацію протоколу про стале управління лісами до Рамкової конвенції про охорону і сталий розвиток Карпат». А наші земляки, рахів'янин та діловчанин, старший науковий співробітник Львівської національної академії мистецтв Микола Козурак у статті «Дерев'яні греблі Чорної та Білої Тиси», а також краєзнавець Микола Ткач – «Вони помруть у Білому Потоці...» (про італійців Східних Карпат), діляться власними дослідженнями з цього приводу.

У журналі знайшли місце ряд інших публікацій (усього – більше 30 авторів). Він добре ілюстрований світлинами і малюнками.

Він добре ілюстрований світлинами і малюнками.

Він добре ілюстрований світлинами і малюнками.

Він добре ілюстрований світлинами і малюнками.

Він добре ілюстрований світлинами і малюнками.

Василь БОЙЧУК.

Христос Воскрес!

дображають не тільки унікальні, світового значення, екологічні, глобально важливі для історії та еволюції природних планетарних явищ. Вони також репрезентують життєво важливі ключові аспекти у процесах забезпечення довгострокового збереження природних екосистем, осередків охорони європейського біорізноманіття та генофонду багатьох рідкісних й зникаючих видів рослин і тварин. Зокрема, ці праліси вважаються раєм для птахів.

За даними орнітологів, тут зустрічається майже 150 їх видів, які служать важливим елементом для кругообігу речовин у природі, дуже чутливо і швидко

реагують на зміни навколишнього природного середовища.

Безперечно ці природні екосистеми, особливо пташині царства, що їх населяє, крім усього іншого, мають ще й важливе естетичне та виховне значення. Тому наші німецькі партнери так багато уваги приділяють їх популяризації не тільки через випуск фотоальбомів, буклетів, відеофільмів, поштових марок, а й іншими засобами. Випущений ними аудіодиск є новим, задушевим методом для формування екологічної свідомості та культури у населення і буде служити прекрасним матеріалом для прищеплення любові у суспільстві до унікальних природних цінностей та сприятиме їх збереженню.

Федір ГАМОР.

ПТАШИНА СИМФОНІЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ

На дворі буяє весна і проринається все живе. Око радує ранньовесняні підсніжники та білоцвіті, шафрани та проліски... Але, коли починають звучати у всьому багатоголосі пташині симфонії, то байдужих до створеної Господом гармонії природи, мало б залишатись небагато.

Такі, думки, по крайній мірі, можуть у багатьох людей повстати під час прослуховування, нещодавно випущеного Міхаїлом Фігельом із німецького національного парку «Гайніх», аудіодиску «Звуки Всесвітньої спадщини» із записами пташиних мелодій у старовікових букових лісах, які входять до складу українсько-словацько-німецького об'єкту Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Виявляється, у пташиному царстві, як і в людському суспільстві, в одного і того ж виду птахів, у різних регіонах відмічаються специфічні «мовні» діалекти. І це добре помітно у звуках, скажімо «солов'їних» пісень у букових лісах національного парку «Гайніх», що розташований на землях Тюрингії у центральній Німеччині та на балтійському острові Рюген у національному парку Ясмунд.

Загалом, аудіоальбом включає майже одногодинний пташиний концерт (по 10 – 15 хвилин) із всіх 5-ти складових німецьких частин (Гайніх, Келервальд, Серан, Грумзін та Ясмунд) цієї Всесвітньої спадщини. І цікаво, що він супроводжується ще й міні-буклетом з їх характеристикою.

Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини ві-

ВІДЗНАЧАЛИ ВСЕСВІТНІЙ ДЕНЬ ВОДИ

Щороку Карпатський біосферний заповідник приймає активну участь у відзначенні Всесвітнього дня води. Враховуючи велике значення, яке вода має для життєдіяльності людини і всього живого на землі, наукові співробітники лабораторії екологічного моніторингу провели в загально-

освітній школі міста Рахова для учнів 6-8 класів екоурок на тему «Вода для життя». Розповівши учням про важливість водних ресурсів для навколишнього природного середовища, звернули їхню увагу на важливість збереження екологічно чистого стану водних ресурсів для

створення безпечних умов життєдіяльності населення. В кінці уроку для школярів було проведено ековікторину на згадану тематику.

Учні підготували для екоуроку народні прикмети та прислів'я.

Іванна КОЛАЧУК,
провідний фахівець КБЗ.

ЧИМ КОРИСНИЙ БЕРЕЗОВИЙ СІК?

У світі майже нема такої людини, яка б не куштувала березового соку, або хоча б знала, що такий взагалі існує. Але слід знати, яку користь він приносить? Чи доцільно його вживати? Чи можливе лікування березовим соком?

Навесні, як тільки починає танути сніг, берези прокидаються раніше від інших дерев і починається рух соку стовбуром. Березовий сік – це джерело цукру, різноманітних вітамінів та мікроелементів, полісахаридів, білків, кислот, ароматичних і дубильних речовин, що й обумовлює його цілющі властивості. Його вплив на організм людини подібний до дії березових бруньок, які широко застосовуються в офіційній медицині.

Регулярне вживання соку допомагає при сечокам'яній та нирковокам'яній хворобах, очищує кров, стимулює обмін речовин, виводить з організму продукти обмінних процесів. Березовий сік корисний при виразковій хворобі шлунку і дванадцятипалої кишки, різноманітних захворюваннях печінки, при радикуліті, запаленні суглобів (ревматизм, артрит, бронхіт, туберкульоз, цинзі та при головних болях).

Березовий сік має загальнозміцнюючу дію, сечогінні властивості, підвищує стійкість організму до простудних захворювань, алергії. У якості лікування, березовий сік можна застосовувати для протирання шкіри при вугрових висипах, екземах, просто для зволоження і живлення сухої шкіри. Корисне лікування березовим соком суто чоловічих захворювань. Вживання хоча б однієї склянки в день призведе до зникнення роздратування, сонливості та ін.

Здоровій людині сік можна вживати без обмежень (звичайно в розумних кількостях), замість іншого напиту, протягом 1-2 місяців.

Зберігають березовий сік у холодильнику, оскільки він швидко прокисає. Можна використовувати його для «коктелів», змішуючи з іншими соками. Березовий сік, а також льодяники з нього, використовують для профілактики карієсу у дітей. При недостатній кількості вітамінів, анемії, туберкульозі, атеросклерозі, набряках, що викликані проблемами серцево-судинної системи, в якості сечогінного та глистогінного засобу, березовий сік вживають по 0,5–1 склянки 3-4 рази на добу протягом 3-4 тижнів.

При ангінах та інших запальних процесах в горлі та ротовій порожнині сік використовують для полоскання. Сік берези непогано виганяє каміння та пісок із нирок та сечового міхура (він розчиняє каміння карбонатної та фосфатної природи). У цих випадках його приймають натще по 1 склянці на день. На основі березового соку роблять маски для лиця: змішати 1 ст. л. сметани, 2 ст. л. березового соку і 1 ч. л. меду. Тримати на лиці до 15 хв., потім змити прохолодною водою. Шкіра після такої процедури дістане матовий відтінок.

Отже, березовий сік має дуже багато корисних властивостей. Але, все ж таки, при лікуванні ним бажано порадитися з лікарем.

Крім соку, у берези цінні бруньки, листя і кора. Тому для отримання соку існують певні нормативні обмеження.

Традиційно квітень – місяць збору березового соку. Його заготівлю здійснюють за спеціальною технологією, яка не завдає шкоди деревам. Деякі правила для збирання березового соку: використуйте дріль зі свердлом 5-10 мм. Просвердлена «лунка» у стовбурі заростає практично безслідно; для отримання соку краще обирати дерева, діаметр яких більше 20 см (при діаметрі 20-28 см роблять один отвір; 29-36 см – 2 отвори; 37-40 – 3 отвори; більше 40 см – 4 отвори); не прагніть «злити» з одного дерева весь сік! Дерево готове втратити частину соку, і воно його компенсує. Краще насвердліть 5-10 дерев і з кожного з них беріть один літр соку на добу, ніж з одного дерева – по 5 літрів, прирікаючи його на загибель; після закінчення збору соку постарайтеся максимально допомогти дереву залікувати нанесену рану. Для цього замастіть його садовим варом або забийте в отвір дерев'яний корок. Тоді «лунка» всередині дерева швидко заросте.

Алла Козурак,
Тетяна Антосяк, наукові співробітники ботанічної лабораторії заповідника.

Христос Воскрес!

ВЕРБА – ОДИН ІЗ СИМВОЛІВ УКРАЇНИ

В українців, як і в багатьох інших народів світу, є свої улюблені рослини – символи: це – калина, вишня, верба, тополя, барвінок тощо.

З усіх дерев, які ростуть на Україні, мабуть, після калини, найбільше пісень складено саме про вербу. Верба – ніжне дерево, миле й дороге серцю кожного українця, тісно пов'язане з його життям і побутом. Недаремно існує прислів'я: «Без верби і калини нема України».

Чим пояснюється така популярність верби? Вочевидь, не тільки її невибагливістю до ґрунту і високою живучістю, але й великою користю, яку вона приносить людям. «Де вода, там і верба», – говорять в народі, маючи на увазі здатність цього дерева швидко відростати і давати багато відростків. Враховуючи життєлюбність верби, її здавна садили вздовж берегів річок та обабіч доріг. Люди давно переконалися, що без верби не тільки малим, а й великим річкам вижити важко. Навесні, під час льодоходу, крига б'є об стовбур верби, зриває з неї кору, інколи ламає гілки, а вона стоїть незворушна, мов граніт.

З вербою пов'язано багато народних звичаїв і обрядів. Слов'яни вважали її символом родинного вогнища. Щороку на Вербну неділю християни освячують вербові гілки в церквах замість пальмових листків. Освячена гілка вважається наділеною незвичайною силою.

На території Карпатського біосферного заповідника зростає 17 видів верби. Це: біла, альпійська, вушката, козяча, попеляста, вовчегідна, сива, трав'яна, ламка, туполиста, чорніюча, п'ятитичинкова, лапландська, пурпурова, сілезька, тритичинкова, прутovidна, з яких до Червоної книги України внесені три види: альпійська, трав'яна, туполиста.

Найбільш поширені верби біла та козяча, які ростуть по берегах річок.

Верба козяча – дерево до 15 м заввишки. Має широкояйцевидні, овальні, округлі, рідше широколанцетні листки, зверху – голі, темно-зелені, зісподу – повстисті. Квітки зібрані у суцвіття – яйцевидні, сидячі сережки. Цвіте в березні до появи листків. Цвіт верби – прекрасне і зворушливе диво. Природа

наділила вербу сережками двох типів: чоловічими і жіночими. Перші – жовті і пухнасті, другі – дрібніші за розмірами, зеленого кольору. Верба козяча – рослина дводомна, бо в неї чоловічі та жіночі сережки з'являються на різних особинах. Запилюється вітром.

Верба біла – дерево до 25 м заввишки. Спочатку на дереві з'являються листки. Вони ланцетні або широколанцетні, загострені, пильчасті, у молодому стані притиснутоопушені, з обох боків біло-сріблясті. Дорослі ж можуть бути зверху голі, зелені зісподу, злегка опушені, сизуваті або з обох боків зелені. Сережки циліндричні, на короткій облісненій ніжці. Дводомна рослина. Запилюється вітром. Цвіте у квітні-травні. Верба біла здавна відома і своїми лікувальними властивостями. У народній медицині застосовується настоянка з подрібненої кори верби як протизапальний засіб. Використовується верба і в науковій медицині. Так, у першій половині XIX ст. з вербової кори було виділено саліцин (від латинської назви верби – *Salix*). Ця речовина відома в сучасній практиці під назвою аспірин, ацетилсаліцилова кислота – ефективні жарознижуючі засоби.

Отож, верба справді приносить надзвичайно велику користь людям. Тож не дарма вона є символом України!

Богдана МОСКАЛЮК,
старший науковий співробітник КБЗ.

ПРАВИЧНІ ВЕЛЕТНІ

Дерева-велетні мають величезне значення як для природи, так і для людини. Це живі свідки первісних лісів і цінні «насічники», тобто зберігачі генетичних ресурсів місцевих популяцій аборигенних видів. Старі дерева сприяють також збереженню біорізноманітності тваринного світу, оскільки слугують своєрідними «багатоповерховими будинками» для різних видів тварин і рослин, мохів, лишайників, кажанів, птахів, комах (наприклад, жук-рогач, який занесений до Червоного списку Європи, живе лише на старих дубах). Лісові старожили є також цінними об'єктами для хронологічних досліджень змін клімату.

Стародавні дерева мають історико-культурне та релігійне значення. Вони є унікальними живими свідками всієї історії України, починаючи з ранньої Київської Русі і язичницьких часів, і мають величезну меморіальну, історичну, патріотичну і етично-виховну цінність. Одвічні велетні виступають, свого роду, корінням нації, а також цінні і самі по собі, як найстаріші живі представники на території України. Чимала також ландшафтно-естетична роль могутніх велетнів.

Саме тому в розвинених європейських країнах до старих дерев надзвичайно шанобливе і уважне ставлення: їх там оберігають, лікують, влаштовують фестивалі і конкурси, обираючи національні дерева-довгожителі. Величні старожили є улюбленим місцем відвідин туристів. У багатьох державах, які за площею менші за Україну, під охорону вікових дерев узяті значно більше, ніж у нас. Наприклад, у Польщі – 53 тис. дерев, у Великобританії – 22 тис. На даний час в Україні узяті під охорону тільки 2600 стародавніх дерев.

Київський еколого-культурний центр, за участю Держслужби заповідної справи Мінприроди України, в 2010 році провів перепис найстаріших і найбільших дерев у рамках проведення Всеукраїнського конкурсу «Національне дерево України». До конкурсу долучилися навчальні заклади, установи природно-заповідного фонду та громадськість з усіх кутків нашої держави. За результатами перепису встановлено переможців у чотирьох номінаціях. Подасмо короткий їх перелік:

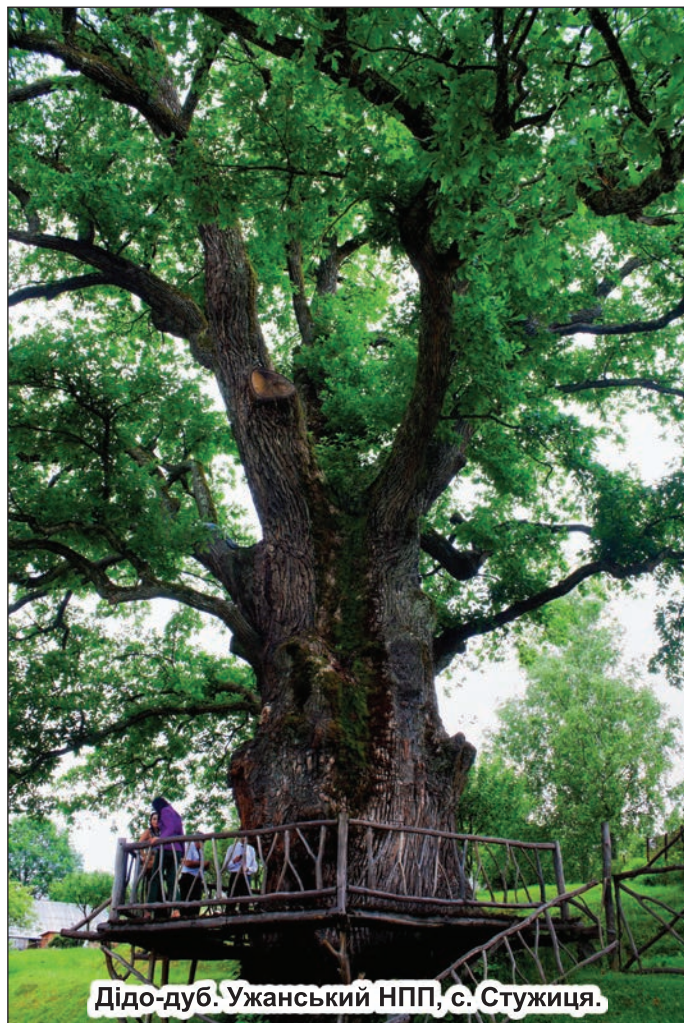
Найстаріше дерево України: 2000-річна олива, АР Крим, Нікітський ботанічний сад; 1700-річна фісташка, АР Крим, Нікітський ботанічний сад; 1300-річний дуб «Чемпіон», Закарпатська обл., с. Стужича.

Меморіальне дерево України: 800-річна липа Б. Хмельницького, Львівська обл., ділянка траси між селами Сасів-Колтів; три 1000-річних дуби Тараса Шевченка, Черкаська обл., с. Будище; 1000-річний дуб Максима Залізняка, Черкаська обл., с. Буда.

Історичне дерево України: 700-річний Запорізький дуб, Запорізька обл., острів Хортиця; 1000-річний Юзефінський дуб, Рівненська обл., с. Глинне; 600-річна золота липа, Тернопільська обл., м. Бучач; 200-річний мигдаль на Малаховому кургані, м. Севастополь; 120-річний дуб Франца Йосифа, Львівська обл., с. Лисовичі.

Естетично цінне дерево України: 900-річний дуб Грюневальда, м. Київ, санаторій «Жовтень»; 1300-річний суничник Ени, АР Крим, г. Ай-Нікола; 250-річна Князя яблуня, Сумська обл., м. Кролевець; 800-річний Монастирський дуб, Чернігівська обл., Мезинський НПП.

Долучився до цієї акції і Карпатський біосферний заповідник. Інспектори з охорони природи облікували у своїх обходах три найбільші дерева і подали інформацію про них до лабораторії лісознавства. В результаті інвентаризації були визначені найбільші дерева в заповіднику: бук (*Fagus sylvatica*): висота – 40 м., обхват стовбура – 540 см, вік – біля 400 років,

Дідо-дуб. Ужанський НПП, с. Стужича.

Угольське ПНДВ, кв. 25, вид. 24, 600 м.н.р.м.; ясен (*Fraxinus excelsior*): висота – 40 м., обхват стовбура – 550 см, вік – біля 350 років, Угольське ПНДВ, кв. 11, вид. 3, 750 м.н.р.м.; явір (*Acer pseudoplatanus*): висота – 18 м., обхват стовбура – 505 см, вік – біля 250 років, Кевелівське ПНДВ, кв. 9, вид. 9, 1350 м.н.р.м.; ялиця (*Abies alba*): висота – 30 м., обхват стовбура – 530 см, вік – біля 300 років, Кевелівське ПНДВ, кв. 4, вид. 15, 925 м.н.р.м.; смерека (*Picea abies*): висота – 36 м., обхват стовбура – 427 см, вік – біля 250 років, Марамороське ПНДВ, кв. 6, вид. 20, 1100 м.н.р.м.; в'яз (*Ulmus glabra*): висота – 25 м., обхват стовбура – 320 см, вік – біля 200 років, Кевелівське ПНДВ, кв. 8, вид. 37, 950 м.н.р.м.

Мирослав КАБАЛЬ,
старший науковий співробітник лабораторії лісознавства КБЗ.

Христос Воскрес!

БЕРЕЖІМО ЛІС ВІД ПОЖЕЖІ

Весна цього року з теплими сонячними днями прийшла рано, так як снігу взимку було мало. У таку пору мешканцям, які мають присадибні ділянки та сінокоси, додається роботи. Вони прибирають від сміття подвір'я, ремонтують огорожі. Та й садовину до початку сокооруху треба доглянути – провести обрізку гілок плодкових дерев та кущів.

Дехто з громадян має сінокісні ділянки у високогір'ї, посеред лісових масивів, де теж влаштовують весняне прибирання. У більшості випадків сміття спалюють на місці. При цьому не можна розпалювати вогнища близько лісу або будівель та не залишати вогонь без нагляду. Не можна доручати спалювання решток неповнолітнім дітям.

Краще спалювати сміття та хмиз у безвітряну погоду, після дощу. При виникненні пожежі необхідно вжити заходів для її ліквідації та повідомити у сільську раду, працівників найближчого лісництва держлісгоспу або природоохоронного науково-дослідного відділення заповідника.

Згідно Правил пожежної безпеки, в лісах України також забороняється: палити, кидати в лісі непогашені сірники, недопалки; випалювати траву та інші рослинні рештки на землях лісового фонду, а також на інших земельних ділянках, що безпосередньо примикають до лісу; розпалювати багаття у лісі; залишати у непередбачених для цього місцях просочене бензином, гасом, мастилами або іншими горючими речовинами, ганчір'я тощо; заправляти у лісі паливні баки під час роботи двигуна; звалювати та спалювати у лісових насадженнях сміття, будівельні залишки, побутові та горючі відходи тощо.

Додає турбот весняна пора і працівникам служби державної охорони Карпатського біосферного заповідника. Особливо це стосується територій Рахів-Берлібаського, Трибушанського, Кевелівського та Угольського природоохоронних науково-дослідних відділень, лісові масиви яких безпосередньо прилягають до населених пунктів та автодоріг. На їх угіддях, доки там не зазеленіє трава, зберігається висока пожежна небезпека. На жаль, більшість випадків лісових пожеж трапляються саме внаслідок необережного поводження з вогнем або ж навмисного підпалу.

Лісова пожежа завдає відчутної шкоди довкіллю. Навіть загорання лісової підстилки шкодить тим деревам, у яких тонка кора. Через певний час вони всихають. У вогні гинуть комахи, жуки, комахоїдні тварини та дрібні гризуни. Пошкоджуються і рідкісні рослини.

У вихідні дні багато рахів'ян відпочивають у урочищі Ліщинка, на берегах річки Тиси та в інших місцях, здебільшого – біля вогнища. При цьому також треба дотримуватися правил пожежної безпеки. Місце для вогню краще викласти з каміння, подалі від лісу. Залишаючи його після відпочинку, вогнище обов'язково залийте водою, а заодно і приберіть за собою сміття.

Законодавством України передбачено відповідальність за порушення правил пожежної безпеки в лісах. Так, стаття 77 Кодексу України про адміністративні правопорушення гласить: «Порушення вимог пожежної безпеки в лісах тягне за собою накладення штрафу на громадян від одного до трьох неоподаткованих мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від трьох до десяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян».

Знищення або пошкодження лісу внаслідок необережного поводження з вогнем, а також порушення вимог пожежної безпеки в лісах, що призвело до виникнення лісової пожежі або поширення її на значній площі, тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від трьох до десяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від семи до дванадцяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян».

Отже, краще попередити лісову пожежу, ніж її спровокувати.

Михайло ПРОЦЬ, начальник відділу СДО заповідника.

НА ЗАХИСТ ПЕРВОЦВІТІВ

Напередодні 8 Березня вулицями Рахова, у рамках природоохоронної акції «Збережемо первоцвіти разом!», організовано екологічну демонстрацію. З транспарантами та плакатами, вдягнуті у спеціально виготовлені костюми підсніжників, учні місцевої школи закликали рахів'ян не зривати та не купувати весняні квіти. Діти роздавали перехожим флаєри і просили не нищити весняну флору.

«Квітка у вазі – полонянка,

яка приречена на загибель. Хай лісові квіти тішать око, серце і душу всіх, хто прийде слідом за вами у ліс! Тож охороняймо красу, яку нам дала природа!» – закликала перехожих учнівська агітбригада.

Екологічна демонстрація є одним із комплексу заходів, що проводяться Карпатським біосферним заповідником в рамках Всеукраїнської акції «Первоцвіт». Зокрема, у загальноосвітніх школах про-

водяться екологічні уроки, серед місцевого населення та вуличних торговців – роз'яснювальна робота, у лісових масивах посилено патрулювання активістів.

Екологічна хода та виступ агітбригади, організовані працівниками Карпатського біосферного заповідника спільно зі школярами, є традиційними.

Іванна КОЛАЧУК, провідний фахівець з екологічної освіти заповідника.

ОРЯБОК – ПТАХ ОСІДЛИЙ

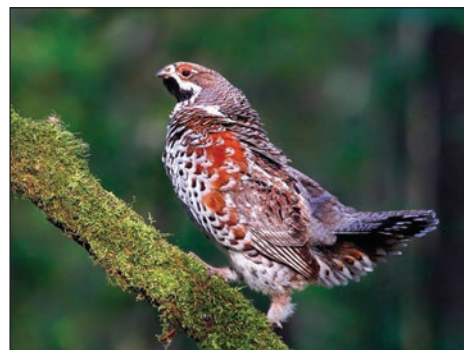
Орябок (*Bonasa bonasia*) – птах розміром із середнє домашнє курча, вагою 400-500 г. Він добре відомий працівникам лісової охорони, грибникам, збирачам ягід і т.д. З цікавістю кожен спостерігав за сірими, з чорно-бурими, рудими і поперечними смугами птахами. Чубчик на голові, шия і горло у них чорні, облямовані білою каймою. Воло, груди і черево – білуваті, з бурими плямами. У самки немає чорної плями на горлі, загальний тон забарвлення у неї значно рудіший. Молоді птахи схожі на самку, але на верхній частині тіла мають світлі позовжні смуги. Довжина тіла – 24,5 см.

Птах осідлий, поширений у хвойних і листяних гірсько-карпатських лісах від річкових долин – до верхньої межі лісу (1600 м над р.м.). Зимують групами, виводками різної чисельності, по 8-15 особин, на висоті 1000-1400 м над р.м., біля поточин на крутосхилах. У місцях зимівлі залишає по слід циліндричної форми завдовжки 1,5 см, товщиною 0,5 см коричневого та світло коричневого кольору, у нічній зимовій купці – по 50-85 окремих екскрементів.

У кінці лютого – на південних схилах та в березні – на північних, зимові групи рябчиків розпадаються і розпочинають шлюбні ігри, які супроводжуються характерним пісенним свистом. Самка розміщує гніздо між коренями дерев, пеньків, під поваленими колодами та хмизом, у виямках, і вистеляє їх сухими стеблами трави, листям, мохом. Півна кладка – до 16 яєць, закінчується до кінця квітня.

Насиджування починається у травні і триває 21 день. Гнізда дуже ретельно маскуються. Знайти гніздо дуже важко на відміну від гнізд глухаря чи тетерева. Самка сидить дуже надійно, рідко сходить з гнізда і при цьому накриває його листям. Самець ніякої участі у насиджуванні яєць не приймає.

Яйця трохи більші голубиних, шкарлупа гладка, блиска, бурувато-жовті. На них роз-

сіяні рідкі червоно-бурі плями і крапки. Одразу після виходу з яйця пташенята забираються під крило матері, обсихають, через декілька годин починають бігати, а на другий день самка виводить їх на сонячні місця, де є комахи, жучки, їх яйця та личинки, що стає першим їх кормом. Годується виводок світанками, а в день ховається у підросі, підліску, кушах та вітровалах. При найменшій небезпеці, застигнуті зненацька пташенята ховаються у підріст, хворост, під коріння, грудки землі, і деякий час там перебувають, навіть тоді, коли небезпека минає. Вночі і в негоду перші дні вони ховаються під крила матері, а через 7-10 днів, коли вже літають, сідають на дерева біля неї і з

цього часу біля них перебуває самець. Порхати починають на 3-4 день. З третього тижня ночують на деревах самостійно, ближче один до одного і матері. З цього часу, крім комах, молоді рябчики поїдають зелень трав, листочки, листові бруньки, потім – ягоди, спочатку – суниці, чорниці, брусниці. У серпні молоді рябчики линяють. У вересні-жовтні розлітаються. Осінню живляться плодами горобини. Як тільки сніг вкриває землю, злітаються до купи, виводками 8-15 особин у місця виведення. Звичне місце зимівлі – крутосхили, горобинники, вільшаники.

У КБЗ в 2012 році зроблено першу спробу облікувати чисельність рябчиків, внаслідок чого виявлено 380 особин. Угіддя заповідника – саме те місце, де рябчикам розкішно, є де ховатися – достатньо вітровалів, густих підлісків, підросі і т.д. Є також достатня кормова база: у високогір'ї – горобинники, вільшаники, вітровали, багато біополан, мурашників, жуків та їх личинок і т.д. Весною рябчиків не турбують отари овець з собаками, не дошкуляють мисливці.

Рябчик дуже корисний птах, він поїдає шкідливі комахи, в осередках стовбурних шкідників – короїдів, особливо зимуючих у підстильці. Якщо чисельність рябчиків довести до оптимальної, їх можна буде вилучити із Червоної книги, і в майбутньому вони можуть стати мисливськими птахами.

Дмитро КУРІН, провідний інженер з охорони тваринного світу КБЗ.

Христос Воскрес!

● ЗНАЙОМТЕСЯ: ЗАПОВІДНІ МАСИВИ КБЗ

Один із мальовничих заповідних куточків Чорної гори.

«ЧОРНА ...» І «ЮЛІВСЬКА ...» ГОРИ

Заповідні масиви «Чорна гора» і «Юлівська гора» розташовані у районі Вигорлат-Гутинського вулканічного хребта Виноградівського району Закарпаття.

Масив «Чорна гора» увійшов до складу Карпатського заповідника у 1997 році площею 747 га на одній із найбільш цікавих у флористичному відношенні вершин Українських Карпат – Чорній горі (508 м н.р.м.). Геологічну основу утворюють андезити, ліпарити, туфи, які місцями виходять на поверхню у вигляді стрімчакових скель. На цих вулканічних породах сформувалися буроземні ґрунти різної потужності.

Внаслідок багатотисячолітньої господарської діяльності рослинний покрив Чорної гори зазнав істотних змін. Найкраще природна рослинність збереглася біля верхньої частини гори на скелястих схилах. Панівними є формації дубових та букових лісів. Букові ліси поширені, в основному, на північному мегасхилі. Дубові ліси сформовані дубом скельним, частково дубами багатоплідним та Далешампе. На виходах андезитових порід збереглися цікаві осередки ясеня білоцвітого. Поодинокі зустрічаються берека, клен та

тарський та липа повстиста. У чагарниковому ярусі ростуть такі теплолюбні види, як бирючина, бруслина європейська, дерен, виноград лісовий. Також відмічаються поодинокі кущі смоковниці звичайної та в'язу паросткового.

Флора масиву нараховує близько 400 видів вищих судинних рослин. У флористичному відношенні особливо цікаві локалітети остепнених і скельних фітоценозів на крутих південних схилах. Тут ростуть рідкісні для Українських Карпат види: жостір проносний, ковила закарпатська, сугайник угорський, перлівка трансільванська, воловик Баррельє, торділій великий, сонечник звичайний, кольраушія пагононосна та інші. Серед лісових галявин, на затінених вологих скелях, зростає аспленій чорний, а у підліску відмічається рокитник австрійський. У трав'яному ярусі трапляються коручка болотна, медунка м'яка, оман верболистий та ін.

Тваринний світ Чорної гори типовий для букових лісів Карпат. Хоча незначна площа та антропогенне оточення стали причинами деякого збіднення фауни. Так, тут відсутні такі ве-

ликі хижаки як бурий ведмідь, вовк і рись. Однак, звичайними видами ссавців є лисиця, куниця лісова і кам'яна, тхір лісовий, горностай, ціла низка мишоподібних гризунів. Горностай і тхір лісовий занесені до Червоної книги України. Із диких ратичних звичайними мешканцями Чорної гори є козуля європейська та дикий кабан. Чисельність кабанів іноді перевищує природну норму, оскільки заповідна територія межує з городами, де тварини знаходять собі багату поживу. У дуплах старих буків знаходять сховок деякі види кажанів, такі як нічниця Бехштейна, нетопирі малий і лісовий, вечірниця мала і руда тощо. Усі ці види віднесені до рідкісних і занесені до Червоної книги України.

Фауна птахів Чорної гори представлена типовими лісовими видами, характерними для європейських широколистяних лісів. Переважають види горобцеподібних (мухоловкові, славкові, синицеві). Серед рідкісних, занесених до Червоної книги України, видів птахів тут зустрічаються пугач, зелений дятел та сірий сорокопуд. Досить поширений та численний середній строкатий дятел, який відсутній на інших територіях заповідника.

Із плазунів на Чорній горі зустрічається зелена ящірка, яку більше ніде в заповіднику не побачиш. Типовими мешканцями є також полоз лісовий та саламандра плямиста. Усі ці види теж занесені до Червоної книги України.

Своєрідною є фауна комах Чорної гори, що, в першу чергу, зумовлене кліматичними особливостями та специфічною рослинністю цієї території. Зокрема, тут наявні елементи середземноморського походження та нетипові для гір степові ділянки. Зустрічаються такі середземноморські види метеликів як сатир цірцея, сатир буковий, синявець оріон, синявець мелеагр, сатурнія мала та ін. На території масиву мешкає цикада гірська, яка відноситься до групи співокових цикад. На Закарпатті вона зустрічається тільки тут і на Юлівській горі. З кінця червня до середини серпня ліси південних схилів наповнені характерним пронизливим співом самців цикади, які мешкають у кронах дерев. На Чорній горі виявлений надзвичайно рідкісний вид багатоніжок – мухоловка звичайна. В Україні, крім Чорної гори, вона знайдена тільки у Миколаївській області.

Заповідний масив «Юлівська гора» увійшов до складу Карпатського заповідника в 1997 році на площі 176 га. Юлівська гора відзначається найтеплішим кліматом в Українських Карпатах, що істотно вплинуло на формування рослинного покриву, для якого характерна наявність багатьох балканських та середземноморських видів. Загалом рослинність подібна до Чорної гори. Тут поширені дубово-букові ліси та діброви з дубів скельного, Далешам-

пе, багатоплідного. Важливе значення мають унікальні для України фітоценози дуба кошенільного, лип повстистої та широколистої. Також, у межах масиву зростає угруповання букового лісу з домінуванням у травостої цибулі ведмежої. Поодинокі у підліску трапляються бирючина звичайна, клен татарський, свидина кров'яна, глід Липського, таволга середня, клокичка периста, бирючина звичайна та ін. Трав'яний ярус утворюють види, серед яких зубниця бульбиста, переліска багаторічна, медунка темна, копитняк європейський та ін. Флора масиву нараховує понад 400 видів судинних рослин, серед яких відмічається велика кількість червонокнижних видів орхідей, зокрема плодоріжка салепова, булатка довголиста, зозульки плямисті, коручка чемерникоподібна, зозулинець чоловічий, любка дволиста. На вологих луках і узліссях зростає білоцвіт весняний, шафран Гейфеля, зірочки жовті.

Фауна Юлівської гори дуже подібна до фауни Чорної гори. Але завдяки близькості до Румунії, тут відмічалися рідкісні заходи ріси. Переважання у деревостані дубів робить Юлівську гору привабливою для кабанів, сойок, мишоподібних гризунів та інших любителів жолудів. На Юлівській горі знаходиться єдине для заповідника місце гніздування бджолоїдки звичайної.

За розповідями місцевих жителів, раніше на Юлівській горі спостерігали лісових полозів, довжиною понад два метри (рекордна довжина для цього виду).

Своєрідною є фауна комах Юлівської гори, що, в першу чергу, зумовлене кліматичними особливостями цієї території та специфічною рослинністю. Тут теж наявні елементи середземноморського походження та нетипові для гір степові ділянки, як і на Чорній горі. Теплі та сухі дубові ліси Юлівської гори є своєрідним рефугіумом для деяких теплолюбних комах та інших безхребетних, які в Закарпатті зустрічаються виключно на цій ділянці. Це такі види нічних метеликів як дубовий бражник, сатурнія велика та павонієлла. Вони є дуже чутливі до змін довкілля, тому занесені до Червоної книги України та Українських Карпат. Тут також мешкає цикада гірська та коконопряд золотистий, занесені до Європейського червоного списку. На Закарпатті вони зустрічаються тільки тут і на Чорній горі.

На Юлівській горі зустрічається також надзвичайно рідкісний жук дубовий вусач, який у своєму розвитку тісно пов'язаний зі старими трухлявими деревами дуба скельного. Через свою рідкісність і вразливість цей вид занесений до Червоної книги України та Європейського червоного списку.

(За матеріалами ботанічної та зоологічної лабораторій заповідника).

Нічниця крихітна – новий вид у фауні Карпатського біосферного заповідника (Фото автора).

ВИЯВЛЕНО НОВИЙ ВИД КАЖАНІВ

Кажани, або рукокрилі, належать до найбільш вразливої групи наземних хребетних, що пов'язано з особливостями їх біології. Одним із найнебезпечніших періодів у житті кажанів є зимівля, під час якої вони впадають у стан, близький до анабіозу. У цей час ці тварини абсолютно беззахисні і легко можуть стати жертвами хижаків або вандалів.

Для зимівлі кажани обирають найрізноманітніші місця – підземні порожнини, будівлі, дупла, скельні тріщини й щілини тощо. Особливо багато цих тварин зимує у печерах і штольнях, на які багата територія Карпатського біосферного заповідника. Саме у біосферному заповіднику знаходиться одна з найбільших у Центральній Європі колоній кажанів, яка налічує понад тисячу особин. Тут впродовж більш як тридцяти років щорічно обліковуються видовий склад і чисельність зимуючих рукокрилих. Такі дослідження називають хіроптерологічним моніторингом і дозволяють оцінювати стан популяції цих рідкісних тварин. Обліки здійснюються за єдиними методиками і приблизно в одні й ті самі строки – у кінці лютого – на початку березня. Цьогорічні дослідження зимових колоній принесли черговий сюрприз. Ним виявилася нічниця крихітна (*Myotis alcaethoe*) – відносно новий вид хіроптерофауни світу. Він виділений із групи вусатих нічниць і описаний як окремий вид лише у 2001 р. на території Греції. З часом представників цього виду знайшли і в інших європейських країнах. У нас він відомий лише за двома спостереженнями з Карпат і рівнинного Закарпаття. Таким чином, наша знахідка є унікальною не лише для біосферного заповідника, але й для України в цілому. Загалом, результати обліків 2014 р. показали, що стан популяції зимуючих у КБЗ кажанів є стабільним, а, відповідно, і їх охорона організована тут належним чином.

Василь ПОКИНЬЧЕРЕДА, заступник начальника відділу науково-дослідної роботи та сталого розвитку КБЗ.

Христос Воскрес!

*Вітаємо
з ювілейними роковинами
від днів народження!!!*

Ювілейні роковини від днів народження урочисто відзначатимуть працівники Карпатського біосферного заповідника

У травні ц.р.:

Антосяк Тетяна Миколаївна, науковий співробітник ботанічної лабораторії (2-го);

Приймак Юрій Васильович, майстер з охорони Чорногірського ПНДВ (5-го);

Юркуц Ярослав Васильович, інспектор з охорони ПЗФ Кевелівського ПНДВ (24-го);

Цірик Іван Андрійович, інспектор з охорони ПЗФ Широколужанського ПНДВ (26-го);

Думен Валентина Іванівна, сторож Трибушанського ПНДВ (28-го).

*Ювілей – це не просто свято,
Це здобутки всіх років життя,
То ж нехай у Вас їх буде ще багато,
Щоб здійснились задуми усі!
Щастя хай усім сприяє
Мати успіх, достаток і добро,
Серце радість і любов зігріє,
Друзі й рідні дарують Вам тепло!*

Дирекція,
профспілковий комітет заповідника.

НАГОДУЙ СИНІЧКУ! ЕКОУРОКИ У ЗОШ РАХОВА

Працівники Карпатського біосферного заповідника провели у школах Рахова низку акцій, спрямованих на підтримку птахів. Так, орнітолог заповідника, кандидат біологічних наук Богдан Годованець, провів у школах міста низку екоуроку на тему «Зимуючі птахи», «Підготовка тварин до зими» та «Годівничка». Учнім було роз'яснено, як фауна зимує, які птахи відлітають у теплі краї, а які залишаються з нами, що треба робити, аби полегшити їх життя у складний зимовий період та

інше. Працівники Музею екології гір також зробили свій внесок у проведення комплексної акції на підтримку пернатих і підготували з учнями 6-А класу школи №2, учасниками екологічного гуртка «Екоборсучок», тематичний виступ «Свято зимуючих птахів». Юннати співали пісні та розповідали вірші, закликали всіх берегти пернатих. Наприкінці заняття був проведений майстер-клас з виготовлення годівничок.

Наталія КАЛЬБА,
фахівець Музею екології гір КБЗ.

ЕКОЛОГІЧНИЙ КАЛЕНДАР 2014 р.

Квітень – продовження Акції Всеукраїнської екологічної ліги (ВЕЛ) «Посади своє дерево» (розпочалася у березні). Ця акція ВЕЛ проходить двічі на рік: навесні та восени члени Всеукраїнської екологічної Ліги висаджують дерева та кущі у парках, скверах, а також на пришкольніх ділянках.

1 квітня – День зустрічі птахів (міжнародна екологічна акція). Вона є найбільш «старим» із свят екологічного календаря.

7 квітня – День охорони здоров'я. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВОЗ) була організована в цей день. У зв'язку із постійною зміною довкілля щораз загальнішим стає питання охорони здоров'я. Цей день проголошений ООН для того, щоб більшість країн звернули особливу увагу на різноманітні аспекти охорони здоров'я.

Третя субота квітня – Всеукраїнський день довкілля. Заходи, присвячені йому, спрямовані на поліпшення стану навколишнього середовища, озеленення, очищення водних джерел, поширення екологічних знань та ін. «День довкілля» був затверджений Указом Президента від 6 серпня 1998 р. і відзначається в Україні щороку, починаючи з 1999 року.

3-4 тиждень квітня – Дні заповідників і національних парків (щорічна міжнародна екологічна акція на підтримку заповідної справи – «Марш парків»). Марш парків святкується щорічно з 1995 року. Марш парків – міжнародна акція суспільної підтримки особливо охоронюваних природних територій.

22 квітня – Всесвітній день Землі (міжнародна екологічна акція). День Землі було проголошено Генеральним секретарем ООН у 1971 році. З 1990 року цей день проголошено Міжнародним. В Україні День Землі святкують регулярно, починаючи з 1992 року. Мета свята – пропаганда екологічних, біологічних, історичних знань про Київ, Україну, світ; ознайомлення з елементарними навичками перебування на природі, які дозволяють не шкодити їй.

26 квітня – Роковини Чорнобильської трагедії (Міжнародний день пам'яті жертв радіаційних аварій і катастроф). Займає особливе місце серед пам'ятних дат.

Травень – Всеукраїнська екологічна акція по охороні атмосфери від забруднення викидами автотранспорту «Чисте повітря».

Забруднення атмосферного повітря у місцях напруженого руху автотранспорту призводить до того, що приземний шар атмосфери (особливо перші метри) де, як правило, спостерігається жвавий пішохідний рух, знаходиться під впливом дуже небезпечних для здоров'я людини шкідливих речовин. Як результат – загальне підвищення захворюваності населення, особливо у прилеглих до забруднених автомагістралей районах міста.

1 травня – Міжнародний день пташиного хорового співу на світанні. Проходить у багатьох країнах

світу. Акція організовується місцевими природоохоронними групами у першу суботу травня. Звичайно люди збираються разом перед світанком, щоб насолодитися пташиним співом.

3 травня – День Сонця (ЮНЕП). Щоб привернути увагу до можливостей використання відновлювальних джерел енергії, європейське відділення Міжнародної спілки сонячної енергії (МССЕ) (ISES-Europe), починаючи з 1994 року, на волонтерських засадах організує щорічний День Сонця.

Ентузіасти та професіонали, громадські організації та фірми по всій Європі організовують різного роду заходи, пов'язані з демонстрацією можливостей сонячної енергетики.

2-а субота травня – Міжнародний день мігруючих птахів. Птахи долають величезні відстані, мігруючи з місць зимівлі до місць гніздування. Цей день відзначається проведенням екскурсій, розповсюдженням інформації про птахів і міграцію, проведенням освітніх заходів і кампаній для громадськості.

12 травня – День екологічної освіти. Святкується викладачами навчальних закладів та студентами у зв'язку з важливістю екологічної освіти, формування екологічної свідомості та обміну досвідом між державами. День відзначається шляхом організації та проведення конференцій та семінарів, круглих столів, присвячених питанням екології. Організовується у навчальних закладах усіх рівнів, починаючи з дитячих садків та закінчуючи вищими навчальними закладами.

15 травня – Міжнародний день клімату. Святкується у зв'язку з оголошенням метеорологами необхідності захисту клімату як ресурсу для добробуту нинішніх та майбутніх поколінь, адже клімат, погода, природні катаклізми здійснюють суттєвий вплив на продовольчу, життєву, майнову безпеку, на водні ресурси, відпочинок та стійкий розвиток усіх держав без винятку.

22 травня – Міжнародний день біологічного різноманіття. 20 грудня 2000 року Генеральна Асамблея оголосила 22 травня Міжнародним днем біологічного різноманіття (резолюція 55/201). У цей день була прийнята Конвенція про біологічне різноманіття. Раніше цей День відзначався 29 грудня. У 2000 році конференція учасників Конвенції рекомендувала змінити дату для того, щоб привернути більше уваги до цього заходу.

24 травня – Європейський день парків. Європейський день парків відзначається щорічно 24 травня і символізує міжнародну солідарність природних територій, що охороняються.

31 травня – Всесвітній день без тютюну. У цей день, заснований у 1988 році Всесвітньою організацією охорони здоров'я, у багатьох країнах проводяться різноманітні акції, мета яких примусити людей відмовитися від цієї згубної звички.

Далі буде ...
(За матеріалами Інтернет-видань).

Вісник
КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА
РЕГІОНАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ГАЗЕТА

ЖИТИЦЬ У ЗАКРАПЛЕНИХ З ЛІСОВИХ

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
вул. Красне Плесо, 77,
а/с 8, м. Рахів, 90600,
Закарпатська обл.

РЕДКОЛЕГІЯ:
Федір Гамор (шеф-редактор),
Василь Бойчук (редактор),
Василь Покин'єв,
Юрій Беркела,
Дмитро Сухарюк,
Ярослав Довганич,
Іосип Бундзяк,
Олег Борик (верстка).

Відповідальність за достовірність фактів несе автор.
Газету віддруковано в Ужгородській міській друкарні,
вул. Руська, 13.

Замовлення № _____

Тираж – 1300 примірників.

Газета виходить раз на два місяці.

Контактні телефони: (03132) 2-21-93, 2-29-14.
Електронна пошта: cbr-rakhiv@ukr.net
<http://cbr.nature.org.ua>
Засновник і видавець:
Карпатський біосферний заповідник.

Свідоцтво про державну реєстрацію Зт № 401 від 25.01.2006 року